

MART
2015

SUUDİ ARABİSTAN ÜLKE BÜLTENİ

[Bu bültende T.C. Ekonomi Bakanlığı Suudi Arabistan Ülke Profili'nden alıntılara yer verilmiştir.]

İçindekiler

Genel Bilgi	2
Suudi Arabistan Ekonomisi Genel Değerlendirme	3
Suudi Arabistan Ekonomisine Sektörel Bakış	6
Suudi Arabistan Ekonomi Şehirleri	19
Suudi Arabistan'da Yatırım Ortamı	20
Körfez İşbirliği Konseyi	23
Türkiye-Suudi Arabistan Dış Ticareti	23
Karşılıklı Yatırımlar	24
Türkiye-Suudi Arabistan Arasındaki İşbirliği Olanakları.....	25
İkili İlişkilerde Önem Arz Eden Hususlar	26
Anlaşma ve Protokoller.....	27
Türkiye-Suudi Arabistan İş Konseyi Hakkında	27
Faydalı Adresler	28

GENEL BİLGİ

Resmi Adı	: Suudi Arabistan Krallığı
Yönetim Biçimi	: Krallık
Devlet Başkanı	: Salman bin Abdel-Aziz el-Saud (23 Ocak 2015 itibariyle)
Nüfusu	: 30.7 milyon (2014)
Yüzölçümü	: 2.150.000 km ²
Resmi Dil	: Arapça
Etnik Yapı	: Arap (%90), Afro-Asyalı (%10)
Dini Yapı	: Şii Müslüman (%10-15), Sünni Müslüman (%85-90), Diğer
Başlıca Kentleri	: Riyad (Başkent), Cidde, Mekke, Medine, Dammam, Taif
Para Birimi	: Suudi Arabistan Riyali (SR)
Para Kuru	: 1 USD = 3.75 SR
Resmi Tatil Günleri	: Cuma, Cumartesi
Saat Farkı	: Kış saati uygulaması sırasında Türkiye saatinden 1 saat ileri Yaz döneminde Türkiye ile aynı

SUUDİ ARABİSTAN EKONOMİSİ GENEL DEĞERLENDİRME

	2011	2012	2013	2014
Nominal GSYİH (*milyar ABD \$)	669	727	746	752
Reel GYSİH'daki Büyüme (%)	8.5	6.8	3.8	3.6
Kişi Başı GSYİH, SAGP (\$)	23.594	24.911	24.816	24.495
Enflasyon, Tüketici Fiyatları (Yıllık %)	3.7	2.9	3.6	2.8
Petrol Üretimi (000 varil/gün)	9.3	9.76	9.6	9.7
Arap Petrolü Ortalama Fiyatı (\$)	107.8	110.3	106.4	102
İhracat (*milyar \$)	365	38	376	360
İthalat (*milyar \$)	132	156	165	151
Cari Hesap Dengesi (milyar \$)	159	165	130	106
Uluslararası Rezerv (*milyar \$)	541	657	713	710

Kaynak: T.C. Ekonomi Bakanlığı Suudi Arabistan Ticaret Müşavirliği

Petrol bulunmadan önce Suudi Arabistan ekonomisi; ticaret, tarım ve Hac mevsiminde Mekke ve Medine şehirlerine gelen hacıların harcamalarından sağlanan gelirlere bağlı iken; 1938 yılında petrolün bulunmasıyla birlikte ekonominin karakteri değişmiş, petrol ülke ekonomisinin merkezi haline gelmiş ve ülkede kalkınma ve zenginlik dönemine geçiş başlamıştır.

Ekonomideki esas hızlı kalkınma altyapı ve idari yapılanmanın önemli bir değişime uğradığı 1970–1975 yılları arasındaki Birinci 5 Yıllık Kalkınma Planı döneminde gerçekleşmiştir. Bu plan döneminde hedeflenen ekonomik ve sosyal amaçların yanında öncelikli olarak petrol dışı ekonominin güçlendirilmesi hedeflenmiş ve sağlanan yıllık ortalama büyüme oranı %13.4 olmuştur. Ülkede bugüne kadar sekiz kalkınma planı yapılmıştır ve 2010-2014 yıllarını kapsayan Dokuzuncu 5 Yıllık Kalkınma Planı'nda 1.44 trilyon SR tutarındaki harcama planına uygun olarak devam edilmektedir.

Suudi Arabistan Maliye Bakanlığı verilerinde göre; 2012 yılında 727 milyar dolar civarında seyreden GSYİH'si; 2013 yılında 746 milyar dolar olarak 2014 bütçesinde tahmin etmiştir. 2012'de %6.8, 2013'te ise %3.8 oranında reel GSYİH büyümesi gerçekleşmiştir. Dünya Bankası'na göre; Suudi Arabistan 2012'de 711 milyar dolar GSYİH ile dünyanın en büyük 19. ekonomisi olmuştur.

Dünyanın en önemli petrol ekonomisi ve bugün toplam petrol rezervlerinin %16'sına sahip olan ve 90 yıl süre ile petrol gelirlerini sürdüreceği tahmin edilen Suudi Arabistan petrol fiyatlarının uluslararası piyasalarda gösterdiği iniŐ ve çıkıŐlardan doğrudan etkilenmektedir. Ham petrol üretimi yanında ekonomi içerisinde petrole dayalı sanayilerin ekonomi içerisindeki ağırlığı ve toplam ihracat ve kamu gelirlerinin %90'ının petrol ve ilgili sektörlerden oluŐması petrol fiyatlarının ve bu fiyatları etkileyen faktörlerin yakından takip edilmesini zorunlu kılmaktadır. Bununla birlikte; petrole bağımlılığını azaltmak ve ülkenin her bölgesini kapsayan dengeli bir ekonomik kalkınmayı sağlamak amacıyla, ülkede ekonominin çeŐitlendirilmesine, altyapının geliŐtirilmesine ve istihdam olanakları yaratılmasına yönelik projelerin uygulanmasına ağırlık vermektedir.¹

Bu doğrultuda; 2014 yılının ekonomiyi çeŐitlendirme planının devamı olarak gösterilen 2015 ülke bütçesi; yatırım programları çerçevesinde uzun dönemde petrole bağlı olmayan büyümenin teŐvikini işaret etmektedir. 2015 yılı içerisinde ülkede eğitim, altyapı, sağlık, sosyal hizmetler, güvenlik hizmetleri, belediye hizmetleri, su ve su arıtması hizmetleri, yol ve otoban yatırımlarına odaklanılması planlanmaktadır. 2015 bütçesi ayrıca toplam bütçe harcamalarının %50'sini oluŐturan maaŐ, iŐçi ücretleri ve denekler gibi mevcut harcamaları dengelemeyi de hedeflemiŐtir. Petrol harici özel sektör 2011'de %8, 2012'de %7.2, 2013'te %9.3 oranında büyüme göstermiŐtir.

Krallık tarihindeki en yüksek bütçe olan 2015 yılı bütçesi 229.3 milyar dolar (860 milyar SR) olarak 25 Aralık 2014 tarihinde hükümet tarafından onaylanmıŐtır. Bütçedeki en geniŐ pay eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler alanında yapılacak harcamalara ayrılmak üzere; 2015 bütçesinin genel dağılımı aşağıdaki gibidir:

- **Eğitim:** 57.9 milyar dolar (2014'e göre %3.3 artış)
- **Sağlık ve Sosyal Hizmetler:** 42.7 milyar dolar (2014'e göre %48 artış)
- **Belediye Hizmetleri:** 10.7 milyar dolar (2014'e göre %2.6 artış)
- **Altyapı ve Ulaşım:** 16.8 milyar dolar (2014'e göre %5.4 azalıŐ)
- **Su, Tarım, Sanayi ve Diğer Ekonomik Kaynaklar:** 16 milyar dolar (2014'e göre %1.6 azalıŐ)

2015 yılında toplam gelirin 190.7 milyar dolar (715 milyar SR) olarak planlanmasıyla bütçede 38.6 milyar dolar (145 milyar SR) açık beklenmektedir.

Türkiye basınında da yer aldığı üzere; Suudi Arabistan Kralı Salman Bib Abdülaziz el-Suud, göreve gelmesi ile birlikte devlet memurları, emekliler ve öğrencilere 32 milyar dolar değerinde iki maaŐ ikramiye dađıtmıŐtır. Dağıtılan

¹ T.C. Ekonomi Bakanlığı Suudi Arabistan lke Profili

ikramiyeler ile 2015 bütçe açığının yeni bir rekor olarak kaydedileceği tahmin edilmektedir. 2014 yılında 278.9 milyar dolar (1.046 trilyon SR) değerindeki bütçe gelirinin, 14.4 milyar dolar (54 milyar SR) tutarında bütçe açığına yol açtığı öngörülmektedir.

Kral Salman 10 Mart 2015 tarihinde yaptığı bir açıklamada; düşen petrol fiyatlarına rağmen ekonomik istikrarın korunacağını ifade etmiştir. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesiyle güçlü bir ekonomik alan yaratılacağını söyleyen Kral Salman; gelecek yılların zengin ve büyük başarılarla şahit olacağını ve sanayi ve hizmet sektörlerinin ulusal ekonomi içerisinde büyüyeceğine işaret etmiştir.

2020 yılına kadar uzun vadede, petrokimya, doğalgaz, elektrik, su arıtımı, telekomünikasyon gibi önemli sektörlerde Suudi Arabistan tarafından hayata geçirilmesi öngörülen yatırım projelerinin toplam maliyetinin 613 milyar dolar (2.3 trilyon Suudi Arabistan Riyali) olacağı tahmin edilmektedir. Söz konusu yatırım projeleri çerçevesinde; 140 milyar doların altyapı, 92 milyar doların petrokimya, 88.9 milyar doların elektrik ve su, 60 milyar doların telekomünikasyon, 53.3 milyar doların turizm, 50 milyar doların doğalgaz, 28.3 milyar doların tarım, 10.7 milyar doların bilgi teknolojileri ve 10 milyar doların eğitim ile ilgili projelere tahsis edileceği belirtilmektedir.

Enflasyon:

2008 yılına kadar düşük seviyede hareket eden enflasyon; Temmuz 2008'de son 30 yılın en yüksek oranı ile % 11'e çıkmıştır. Bu artışa konut piyasası ve inşaat malzemeleri gibi arzın kıt olduğu alanlarda yaşanan talep artışı ve gıda fiyatlarındaki artışın neden olduğu belirtilmektedir. Ayrıca, T.C. Ekonomi Bakanlığı Suudi Arabistan Ülke Profili'ne göre; riyalin dolara sabitlenmiş olması ve geçmiş yıllarda doların uluslararası piyasalarda değer kaybetmiş olması önemli tüketim malı ithalatçısı olan ülke için geçmiş dönemlerde enflasyon rakamlarının yukarı seyretmesinde etkili olmuştur.

Anılan kaynakta yer aldığı üzere; diğer taraftan, son dönemlerde dolarının değerlenmeye başlaması riyalinin de değerlenmesine yol açarak enflasyon üzerinde ithalatın etkisini azaltmıştır. Bu yapının yakın dönemde değişmeyeceği beklentisi ile 2014 yılında enflasyonun yukarı yönlü bir trend izlemeyeceği %3-4 civarında gerçekleşeceği öngörülmektedir.

Döviz Kuru:

Son devalüasyonun yaşandığı 1986 yılından itibaren, resmi döviz kuru 1 dolar 3.75 Suudi Arabistan Riyali (SR) olarak sabitlenmiştir. Serbest piyasada ticari işlemler bu orana çok yakın civarda gerçekleşmektedir.

Sabitlenen kur ile ülkede bağımsız mali ve para politikası sağlanırken; kurun bir dereceye kadar hareket özgürlüğü sınırlanmaktadır. Bugüne kadar bu uygulamanın

yaralı olduğu düşünölmektedir ancak Çin ekonomisi büyödükçe ve petrol fiyatları üzerindeki etkisi arttıkça; kurun daha az etkili olacağı görüőü bulunmaktadır.²

SUUDİ ARABİSTAN EKONOMİSİNE SEKTÖREL BAKIŞ

Petrol:

Petrol üretimine 1938 yılında başlayan Suudi Arabistan dünyadaki en büyük petrol üreticisi ve sahip olduğu 266 milyar varil rezerv ile de ikinci büyük ölkedir. Aynı zamanda Kuveyt ile sınırında yer alan “Tarafsız Bölge”de 5 milyar varil kapasiteli rezervi de paylaşmaktadır. 75 milyar varil rezerv ve üretilen petrol ile dünyanın en büyük petrol sahası olan Ghawar’ı da sınırları içerisinde bulunduran ölkedeki petrol rezervlerinin yarısından fazlası sekiz petrol sahasında toplanmıştır.

Suudi Arabistan’daki Önemli Petrol Sahaları

Alan	Onshore/Offshore	Kapasite, varil/gün (2012 itibariyle)
Ghawar	Onshore	5.8 milyon (Arab Light crude)
Safaniya	Offshore	1.2 milyon (Arab Heavy crude)
Khurais	Onshore	1.2 milyon (Arab Light crude)
Manifa	Offshore	0.90 milyon (Arab Heavy crude oil)
Shaybah	Onshore	0.75 milyon (Arab Extra Light)
Qatif	Onshore	0.50 (Arab Light crude)
Khursaniyah	Onshore	0.50 (Arab Light crude)
Zuluf	Offshore	0.50 (Arab Medium crude)
Abqaiq	Onshore	0.40 (Arab Extra Light crude)

Kaynak: U.S. Energy Information Administration

Ölke ekonomisi içerisindeki yaklaşık %50’lik payı ve bütçe gelirleri içerisindeki %90’lık payı ile sektörün Suudi Arabistan ekonomisi üzerinde yadsınamayacak ölçüde etkisi söz konusudur. Ayrıca çalışan nüfusun ağırlıklı bir kısmı da petrol sektöründe barınmaktadır.

T.C. Suudi Arabistan Ticaret Müşavirliği’nin raporunda ham petrol sektörünün 2014 yılı GSMH’sine göre; 2011 yılında cari olarak %48 büyödüğü, 2012 yılında

² Oxford Business Group The Report 2014 - Saudi Arabia

%7.9 ve 2013 yılında ise % 6 oranında küçülmesiyle 2014 yılında ekonomiye katkısının 2013 yılı ile aynı seviyede kaldığı belirtilmiştir. Ayrıca; 2014 yılında petrol sektörü 2013 yılındaki %1'lik reel küçülmenin ardından %1 oranında büyüme kaydetmiştir. Anılan raporda; 2011 ve 2012 yıllarında petrol sektöründe görülen hızlı büyümenin ise büyük ölçüde Libya ve İran kaynaklı yaşanan petrol arzı düşüşünün üretimini artıran Suudi Arabistan tarafından karşılanmasından kaynaklandığına yer verilmiştir.

Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC) üyesi olan ve OPEC üretim kotalarına tabi olan Suudi Arabistan; 2013 sonu itibariyle günlük 11.53 milyon varil petrol üreterek; dünyanın petrol ihtiyacının %13.1'lik kısmını karşılamaktadır. En fazla petrol üreticisi olan ülkeyi Rusya (%12.9) ve Amerika Birleşik Devletleri (%10.8) takip etmektedir.

Petrol Üreten Ülkelerin Rezervleri ve Yıllık Üretimleri 2013

	Toplam Rezervler (milyar varil)	Dünyadaki Payı (%)	Yıllık Üretim (bin varil/gün)	Dünyadaki Payı (%)
Venezuela	298.3	17.7	2.623	3.3
Suudi Arabistan	265.9	15.8	11.525	13.1
Kanada	174.3	10.3	3948	4.7
İran	157.0	9.3	3.558	4.0
Irak	150.0	8.9	3.141	3.7
Kuveyt	101.5	6.0	3.126	3.7
BAE	97.8	5.8	3.646	4.0
Rusya	93.0	5.5	10.788	12.9
Libya	48.5	2.9	988	1.1
ABD	44.2	2.6	10.003	10.8
OPEC Ülkeleri	1214.2	71.9	36829	42.1

Ülke sıralaması toplam rezerve göre yapılmıştır.

Kaynak: BP Statistical Review of World Energy (2014)

U.S. Energy Information Administration'ın Suudi Arabistan bilgi notunda ülkenin 2013 yılında günlük 7.7 milyon varil ham petrol ihraç ettiği ve ülke ihracatının %68'inin Asya ülkelerine gerçekleştirildiğine yer verilmiştir. Suudi Arabistan'ın petrol ihraç ettiği öncelikli ülkeler sırasıyla Amerika Birleşik Devletleri, Japonya, Çin, Güney

Kore ve Hindistan'dır. Ülkedeki en önemli petrol ihraç terminalleri Basra Körfezi üzerindeki Ras Tanura ve Ras as-Ju'aymah ile birlikte Kızıl Deniz üzerindeki Yanbu terminalidir.

2008 yılında ortalama 94.9 dolar olan ortalama petrol fiyatları 2009 yılında uluslararası piyasalarda ortaya çıkan kriz ve buna bağlı ekonomik daralma sonucunda enerji talebinin düşmesi ile yılın ilk aylarında 36 dolara kadar gerilemiştir. Bu gelişmeler ışığında 2009 yılında ortalama Arap petrolünün fiyatı 2008 yılına göre %38 düşüşle ortalama 59.2 dolar olmuştur. 2010 yılında ise dünya ekonomisindeki canlanmaya paralel artan enerji talebi petrol fiyatlarının yükselmesine neden olmuş ve bu yıl içerisinde petrol fiyatları %31 artarak 77.6 ABD dolarına yükselmiştir. Petrol fiyatlarındaki artış trendi devam etmiş ve ortalama Arap petrolünün fiyatı 2011 yılında 108 dolara; 2012 yılında 110 dolara; 2013 yılında 106.4 dolara ulaşmıştır. 2014 yılında ise Arap petrolü ortalama 102 dolardan satılmıştır.³

Ülkedeki petrol üretimin önemli bir kısmı devlete ait "Saudi Arabian Oil Company" (Suudi Aramco) tarafından gerçekleştirilmektedir. Yabancı firmalar işletme ve mülkiyet hakları Aramco'da kalmak suretiyle ekipman ve altyapı faaliyetleriyle ilgili olarak; anahtar teslimi iş anlaşmaları yoluyla bu ülkede faaliyet sürdürebilmektedirler. Şirketin üretimi 2012 yılında günlük 10 milyon varil iken, bu sayının 2015 yılında 10.45 milyon varile yükselmesi öngörülmektedir.

Suudi Aramco'nun uzun vadeli stratejisi dünyanın önde gelen rafinerilerinin taleplerini geciktirme ve kısma yoluyla bu rafinerilerde ortaklık elde etmek olmuştur. Bu yöntemle, Texaco ve Shell firmaları ile yapılan anlaşmalar sonucu ABD'nin doğusu ve Körfez Bölgesi sahillerinde yer alan pazarlama ve rafineri hizmetleri ortaklaşa yürütülmeye başlanmıştır.

Suudi Aramco ayrıca, Güney Kore'deki Sangyong, Malezya'daki Petronas ve Yunanistan'daki Motorhellas'ın pazarlama ve rafineri hizmetlerine ortak olmuştur. Texas, Güney Kore, Malezya ve Yunanistan'da ortak yatırım şeklinde kurulan bu dört rafineriyi Suudi Arabistan'dan önemli ölçüde ham petrol sevkiyatı yapılmaktadır.

Suudi Aramco'nun Japonya'da rafineri alma yönündeki çabaları sonuç vermeyince dikkatini Çin ve Hindistan'a çevirmiştir. Ayrıca, Endonezya, Filipinler ve Sri Lanka da petrol işlemek amacıyla ülkelere Suudi yatırımları çekme yönünde girişimlerde bulunmaktadır. Çin, Suudi Arabistan'dan günde 520 bin varil ham petrol ithal etmekte ve mevcut rezervlerini 100 milyon varile çıkarmayı amaçlamaktadır. Bunun yanında, Suudi Aramco, Çin Petrol ve Kimyasallar ve Exxon-Mobil şirketleri Çin'in güneyindeki Fujian rafinerisinin kapasitesinin günde 240 bin varile çıkarılması konusunda ortak yatırımda bulunmaktadır.

Ülkede toplam 8 tane petrol rafinerisi bulunmakla birlikte Suudi Aramco devlet tarafından Jizan'a günlük 250.000-400.000 varil kapasiteli bir rafineri yapımıyla görevlendirilmiştir. Projenin 2015 yılında tamamlanması öngörülmektedir.

³ T.C. Ekonomi Bakanlığı Suudi Arabistan Ticaret Müşavirliği Raporu

Suudi Arabistan'daki Petrol Rafinerileri

Rafineri	Şirket	Ham Petrol Damıtma Kapasitesi (000 varil/gün)
Ras Tanura	Suudi Aramco	550
Yanbu	Suudi Aramco	250
Riyadh	Suudi Aramco	122
Jeddah	Suudi Aramco	85
SATORP Jubail	Suudi Aramco, Total S.A.	400
Petro Rabigh	Suudi Aramco, Sumitomo Chemical	400
SAMREF Yanbu	Suudi Aramco, Mobil Yanbu Refining Company Inc. (ExxonMobil)	400
SASREF Jubail	Suudi Aramco, Shell Saudi Arabia Refining, Ltd.	305

Kaynak: U.S. Energy Information Administration

Suudi Arabistan'ın ayrıca toplamda 15.000 km'lik petrol boruhattı bulunmakta ve bu boruhatları Suudi Aramco tarafından işletilmektedir. Mevcut boruhatları; Doğu-Batı Petrol Boruhattı, Shaybah Abqaiq Boruhattı ve Suudi Arabistan-Bahreyn Boruhattı'dır.

Doğalgaz:

BP Statistical Review of World Energy 2014 raporuna göre; Suudi Arabistan 8.2 trilyon m³ olan 2013 yıl sonu doğalgaz rezervleri ile dünyada altıncı sırada; bölgesinde ise üçüncü sırada yer almaktadır.

Dünyadaki sekizinci büyük üretici olan ülkenin 2013 yılındaki doğalgaz üretimi bir önceki yıla göre %4 artış göstererek; 103 milyar m³ olarak gerçekleşmiştir.

Suudi Arabistan doğalgazı elektrik üretimi ve petrokimyasal ürünler için kullandığından doğalgazın ihracatının söz konusu olmamakla birlikte ithalatı da bulunmamaktadır.

2011 itibariyle doğalgaz üretiminin %70'den daha fazlası Ghawar, Safaniya ve Zuluf sahalarından elde edilen ham petrol içinde çözülmüş halde bulunan gazdan sağlanmaktadır. Ghawar sahası ham petrol içinde çözülmüş gazın %60'ından fazlasını sağlamaktadır.

Gaz Üreten Ülkelerin Rezervleri ve Yıllık Üretimleri 2013

	Toplam Rezervler (trilyon m ³)	Dünyadaki Payı (%)	Yıllık Üretim (milyar m ³)	Dünyadaki Payı (%)
İran	33.8	18.2	166.6	4.9
Rusya	31.3	16.8	604.8	17.9
Katar	24.7	13.3	158.5	4.7
Türkmenistan	17.5	9.4	62.3	1.8
ABD	9.3	5.0	687.6	20.6
Suudi Arabistan	8.2	4.4	103.0	3.0
BAE	6.1	3.3	56.0	1.7
Venezuela	5.6	3.0	28.4	0.8
Nijerya	5.1	2.7	36.1	1.1
Cezayir	4.5	2.4	78.6	2.3

Ülke sıralaması toplam rezerve göre yapılmıştır.

Kaynak: BP Statistical Review of World Energy (2014)

Elektrik:

Orta Doğu ve Kuzey Afrika Bölgesi'ndeki gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi Suudi Arabistan'da da hızla artan bir elektrik ihtiyacı söz konusudur. Artan nüfus, petrokimyasal şehirlerin gelişmesiyle büyüyen endüstriyel sektör, yaz aylarında artan klima ihtiyacı, ağır biçimde sübvansedilen elektrik ücretleri gibi nedenler kaynaklı bu talebi karşılamak amacıyla ülke elektrik üretim kapasitesini 2032 yılına kadar 120 GW'a çıkartmayı amaçlamaktadır.

BP Enerji Raporu 2014'e göre; 2013 yılında ülkedeki enerji üretimi bir önceki yıla oranla %7 artarak; 292.2 milyar kWh olmuştur. 2000 yılı ile karşılaştırıldığında ise elektrik üretimi %50'den daha fazla artmıştır.

Ülkedeki elektrik üretiminin tamamı petrol ve doğalgaza dayansa da; Suudi Arabistan üretim için kullanılan yakıtları çeşitlendirmek istemektedir. 2032 senesi itibariyle; solar enerjiden 41 GW, nükleer enerjiden 18 GW, diğer yenilenebilir enerji kaynaklarından ise 4 GW elektrik üretmiş olmayı planlamaktadır.

58 GW elektrik üretimi ile Suudi Arabistan'ın en büyük elektrik üreticisi olan "Saudi Electricity Company"yi (SEC); tuzdan arındırılmış su sağlayıcısı devlete ait

“Saline Water Conversion Corporation” (SWCC) takip etmektedir. “Electricity and Cogeneration Regulatory Authority”ye (ECRA) göre ülke 2020 senesine kadar SEC’in üretim kapasitesini 71 GW’a yükseltmek için 140 milyar dolar yatırım yapmalıdır. Bununla birlikte; SWWC tuzdan arındırılmış su kapasitesini hızla arttırmayı ve bu orana eşit şekilde de üretim kapasitesini arttırmayı amaçlamaktadır. Özel su ve güç tesisleri de elektrik sağlamaktadır. “Saudi Aramco” da çeşitli petrol tesislerinde kendi elektrik ihtiyaçlarını karşılamak üzere ortak üretim tesisleri inşa etmektedir.

Suudi Arabistan ayrıca sektörü daha rekabetçi kılmak adına birçok düzenlemeye gitmektedir. 2013 yılında ECRA “Saudi Aramco”ya ürettiği elektriğin fazlasını SEC aracılığı ile satmasına izin vermiştir. Sektörü özelleştirmek adına da ECRA; SEC’i dört ayrı elektrik üretim şirketine ayırmak üzere 2014 yılında HSBC Holding ile anlaşmıştır.

Tarım ve Hayvancılık:

Tarımsal üretimin yeterli yağış alan güneybatı bölgesinde yapıldığı Suudi Arabistan’da; ekilebilen alan ülkedeki toprağın %2’sine denk gelen 1.2 milyon hektardan oluşmaktadır. Toprağın %39’u da otlak olarak kullanılmaktadır.

Ülkenin istatistik kurumu “Central Department of Statistic and Information” (CDSI) verilerine göre; 2013 yılında tarımsal GSYİH 13.77 milyar dolar civarında gerçekleşmiştir. Suudi Tarım Bakanlığı’nın 2012 istatistikleri ile çalışan nüfusun %4’ü tarımsal alanda bulunmaktadır.

Sektörün ülke GSYİH’ı içerisindeki payı 2003’te %4.5, 2008’de %2.3 iken; 2012 ve 2013 yıllarında %1.8 oranındadır. Tarımın ülke GSYİH’sı içerisinde payı düşük olsa da; bu azalmanın daha çok petrol girdili petrokimyasal gibi sektörlerin hızlı büyümesinden kaynaklı olduğu belirtilmektedir.

Suudi Arabistan’ın gıda konusunda kendine yetebilen bir ülke olabilmesi amacıyla 1980’lerde çeşitli politikalar geliştirmiş olsa da ekilebilir alanların azlığı ve kaynaklarının korunması gibi etkenler “gıda güvenliği” konusunu gündeme taşımıştır. Ayrıca, sulama ihtiyacı dolayısıyla buğday üretiminin 2016 yılında sona ereceği tahmin edilmektedir.

Tarımsal sektörün en başta gelen sorununun su kıtlığı olduğu Suudi Arabistan’da gıda güvenliğini sağlamak üzere, Suudi Hükümeti’nin yurtdışında tarım alanlarına yatırım, sektörde araştırma, koruma ve yenilikçilik konularına destek, yüksek değerli ve daha az su gerektiren mahsul üretimi ve su ürünlerini geliştirme gibi girişimleri bulunmaktadır.

2009 senesinde yurtdışında Suudi Tarımsal Yatırımı çerçevesinde başlatılan “King Abdullah” girişimi ile Afrika, Doğu Avrupa ve Doğu Asya’da olmak üzere yaklaşık 35 ülkede tarım arazilerine Suudi yatırımları için teşvik sağlanmıştır. 2011’de de girişimlerin desteklenmesi amacıyla “Public Investment Fund” kontrolünde “Saudi Agricultural & Livestock Investment” adlı şirket kurulmuştur. 2012 itibarıyla Latin

Amerika, Afrika, Doğu Avrupa ve Kanada'ya bu girişim çerçevesinde 10.66 milyar dolar yatırım yapılmıştır. Yatırımın yapıldığı öncelikli ürünler ise buğday, pirinç, arpa, sarı mısır, soya küspesi, yağlı tohum, şeker, çiftlik ve kümes hayvanlarıdır.

Bununla birlikte devlet destekli faaliyet gösteren "Agricultural Development Fund" (ADF) tarımsal projeler için kısa ve orta vadeli kredi vererek; 14.13 milyon doları sera alanı olmak üzere toplam 83 milyon dolar civarında finansman sağlamıştır. Tarımsal bir banka olarak hareket etmenin yanı sıra sektörün kalkınması için stratejilerin uygulayıcısı rolünü de üstlenen ADF; "Dutch Agricultural Economic Institute" ile işbirliğinde ülkedeki sektöre ilişkin karar mekanizmalarına yardımcı olmak ve güncel bilgi almak amacıyla Tarımsal Bilgi Merkezi'ni kurmuştur. Şubat 2014 itibarıyla Riyad'da Al Kharj yakınlarında 1 veri merkezi faaliyet göstermektedir. 2015 içerisinde 5 ila 10 arasında kurulması öngörülen veri merkezlerinin toplam 25 civarında olması planlanmaktadır.

Suudi Arabistan süt ve yumurta, patlıcan ve patates, tüketilen meyvelerin yarısından fazlası gibi bazı ürünlerde iç talebi karşılayabilmektedir. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Organizasyonu verilerine göre de; tavuk eti (815.1 milyon dolar), taze inek sütü (546.1 milyon dolar) ve hurma (536.2 milyon dolar) Suudi Arabistan'ın 2012'de en çok ürettiği ürünler arasında yer almaktadır. Ülke Mısır ve İran'dan sonra dünyadaki en büyük üçüncü hurma üreticisidir.

Bazı tarımsal ürünlerin ihracatında bölgede mutlak üstünlüğü bulunan ülke; Dünya Ticaret Örgütü'nün 2012 yılı istatistiklerine göre; 5.2 milyar doları tutarında ihracatı ile Orta Doğu ve Körfez Bölgesi'nin üçüncü büyük tarımsal ihracatçısıdır. Suudi Arabistan; Körfez İşbirliği Konseyi üye ülkelerine 2012 yılında 2.02 milyar dolar ihracat gerçekleştirmiştir.

2012 yılında 29.3 milyar dolar tutarında tarımsal ithalat gerçekleşen ülkede, gıda ihtiyacı büyük ölçüde ithalatla karşılanmaktadır. Bölgedeki en çok ithalat yapan ve dünyadaki 14. büyük ithalatçı olan Suudi Arabistan'a; 2011 verileri ile Brezilya (2.7 milyar dolar), Birleşik Arap Emirlikleri (1.15 milyar dolar) ve Amerika (1.14 milyar dolar) en çok ihracat yapan ülkelerdir.

Madenler:

Suudi Arabistan, altın, demir, bakır, fosfat, gümüş, uranyum, boksit, kömür, çinko madenleri açısından da zengin bir ülkedir. Ülkenin petrol üretimine ve ihracatına önem vermesi nedeniyle bu madenlerin çıkarılması ve işlenmesi için gereken yatırımlar yapılamamıştır. Bu amaçla, söz konusu madenler için %100 yabancı yatırım olanağı tanıyan bir yasa kabul edilmiştir. Böylece 6.800 Suudi vatandaşına iş olanağı ve 5.3 milyar dolar değerinde yabancı yatırım amaçlanmaktadır.

Ayrıca devlete ait Suudi Arabistan Madencilik Şirketi (Maadin) özel sektör ile işbirliği yaparak bu alandaki mevcut projeleri değerlendirmek yönünde çalışmalar sürdürmektedir. Bu şirkete ait altın üreten üç madende yılda ortalama 170.000 ons

altın üretilmekte ve bu kapasitenin 260.000 ons'a çıkarılması yönünde çalışmalar yürütölmektedir.

Maadin aynı zamanda, Al-Amar'daki çinko, Celamid, Turaif ve Sirhan Vadisi'ndeki fosfat madenlerinin üretiminde faaliyet göstermektedir. Yapılan araŐtırmalar sonucu Al Kubra bölgesinde alüminyum fosfat olduğu saptanmış olup; bu proje için 1.6 milyar dolar sermaye gerektiği hesaplanmıştır.

İmalat Sanayi:

Üretim sektörünün gelişmesi ve teşvik edilmesi suretiyle ekonominin petrole olan bağımlılığı azaltılmaya çalışılmaktadır. Bu çerçevede, geleneksel sektörler olan kilim ve dokuma, dericilik ve deri işleme, sabun yapımı, çömlekçilik ve ev mobilyaları ile aksesuar üretimi teşvik edilmektedir.

Devletin sanayi üretiminde ise stratejisi petrokimya, suni gübre ve demir gibi ağır sanayi dallarının geliştirilmesidir. Ağır sanayinin büyük bir bölümü, %70'i devlete ait olan Suudi Temel Sanayiler Şirketi'nin (SABIC) elinde toplanmıştır.

Çoğunlukla Asya pazarına ihracat yapan SABIC, dünyanın onuncu büyük petrokimya işletmesidir. Yürütölen büyüme programı kapsamında yeni tesis inŐaati çalışmalarına başlanmıştır. SABIC, Suudi Arabistan'ın Dünya Ticaret Örgütü'ne üyeliği ile yeni pazarlara açılarak ihracatı artırmayı hedeflemektedir.

Suudi Arabistan'ın Dünya Ticaret Örgütü'ne girmesiyle petrokimya endüstrisinde özel firmalar da yer almaya başlamıştır. Suudi ve Körfez ölkelerinden ortaklarla kurulan Uluslararası Petro-Kimya Firması (SIPCHEM) örnek olarak verilebilir.

Suudi Arabistan'ın sahip olduğu 8 çimento fabrikası daha çok yerli talebi karşılamak üzere üretim yapmaktadır. Ticaret ve Sanayi Bakanlığı, ihtiyacı karşılamak için 27 adet yeni çimento üretim projesine lisans vermiştir. Bu projelerle kapasitenin 45 milyon ton artması beklenmektedir. Ayrıca, çimento ithalatındaki kota %5'e indirilmiştir.

Özel sektörün sınaî üretimine katılımı gün geçtikçe artmaktadır. Özel sektör, gıda, tekstil, mobilya, kâğıt, kimyasallar, seramik, metal, cam, plastik ve kauçuk, makine ve ekipmanları alanlarında faaliyet göstermektedir.

İnşaat:

Ölkede petrolden sonra ikinci büyük sektör olan inşaat sektörü özellikle 2008 yılının ortalarında %80'e ulaşan özel sektör harcamaları ile hız kazanmıştır. Fakat, 2008'in sonlarına doğru hissedilmeye başlanan küresel ekonomik kriz özel sektörü olumsuz etkilemiş olsa da Suudi hükümetinin inşaat yatırımlarına devam etmesi sektörde sürdürülebilir büyümeyi sağlamıştır. 2008 yılında %1.5 büyüme gösteren sektör; 2013 yılında %12.6; 2014 yılında ise %6.7 büyümüştür.

Ayrıca, ülke ekonomisinin petrol fiyatlarından kaynaklı güçlenmesi ile paralel inşaat sektörün yüksek oranda kamu harcamalarına bağlı olması; hükümet tarafından yeni projelerin başlatılması ve mevcut sözleşmelerde sıkıntı olmadan ilerleme gücünü sağlamaktadır.

Eğitim ve sağlık hizmetlerine büyük önem veren hükümetin, 465 yeni okul, 1500 okul yenileme ve 34 yeni sağlık binası projesi bulunmaktadır. Ülkedeki 2014 yılında sonuçlanan müteahhitlik projeleri 2013 yılına göre %25 artış göstererek 58.8 milyar dolara ulaşmıştır.

Özellikle kriz yılı olan 2009 yılında inşaat alanındaki projelerin ikiye katlanması ülke ekonomisinin ve sektörün dirençli olmasını sağlayarak dinamiğini korumasını sağlamıştır. İnşaat, altyapı ve enerji projeleri halen devam eden projelerin %70'ini oluşturmaktadır. Bu projelerden inşaat aşamasında olanların tutarı yaklaşık hazırda 220 milyar dolar civarında iken 2010-2015 döneminde bu rakamın 420 milyar doları bulacağı öngörülmektedir. 2011 yılında ihale edilen projeler 72 milyar, 2012 yılında 62.6 milyar, 2013 yılında 78.2 milyar, 2014 yılında 58.8 dolara ulaşmış olup; verilen projelerin 2015 yılı sonunda 63 milyar dolara ulaşması tahmin edilmektedir.⁴

Ülkenin yol inşaat programına önceki beş yıllık kalkınma planları çerçevesinde büyük önem verilmiş olup; ana arterler Batı'da Cidde, Mekke ve Medine'yi Riyad ve Doğu Eyaletindeki Körfez petrol sahalarıyla bağlayan otoyol projesi ile Dammam'dan Ürdün sınırına kadar uzanan Tapline yolu projeleridir. Ayrıca, Hail vilayetinde inşa edilecek olan Orta Doğu'nun en büyük ekoturizm parkı olması ve Krallığın çöl turizmini geliştirmesi beklenen Musma Park projesiyle ilgili 2010 Nisan ayında Hail Vilayetliğince bir çalışma toplantısı düzenlenmiştir. Suudi Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü (GACA) de aynı ay içinde, Medine'de kurulacak ve yapımı için 1.6 milyar dolar harcanacak olan Suudi Arabistan'ın ilk özel havaalanının inşası için uluslararası ve bölgede faaliyet gösteren bankaların ve yatırımcıların desteğine açık olduklarını belirtmiştir. GACA'nın 2020'ye kadar havaalanlarının iyileştirilmesi ve büyütülmesi için 10 ile 20 milyar dolar arasında bir harcama yapması, bunun da 10 milyar dolara kadar olan kısmının özel yatırımcılardan karşılanması beklenmektedir.

T.C. Ekonomi Bakanlığı Suudi Arabistan Ticaret Müşavirliği'nin ülke raporunda yer aldığı üzere, Suudi Arabistan Türk müteahhitletirmen Körfez ülkeleri arasında Katar'dan sonra ikinci, dünya genelinde ise yedinci sırada en çok iş aldıkları ülke konumundadır. Türkiye Müteahhitler Birliği'nin (TMB) verileri ile pazara girildiği tarihten 2014 yılı sonuna kadar Suudi Arabistan'da toplam 221 projede 14.362.762.427 dolar tutarında iş üstlenilmiştir. Anılan ülkede 2010 yılından bu yana firmalarımızın üstlendikleri proje sayısı ve tutarlarına aşağıdaki tabloda yer verilmektedir:

⁴ T.C. Ekonomi Bakanlığı Suudi Arabistan Ticaret Müşavirliği Raporu

Türk Müteahhitlik Firmalarının Suudi Arabistan'da Üstlendikleri Proje Sayısı ve Tutarları

	Toplam Proje Sayısı	Toplam Proje Bedeli (dolar)
2010	14	627.555.897
2011	12	1.305.337.682
2012	21	2.225.464.471
2013	25	1.071.496.990
2014	16	1.302.983.248

Kaynak: TMB

Ülkemiz müteahhitlik firmalarının Suudi Arabistan'da biten işleri:

- Jubail C10 Deniz Suyu Soğutma Kanalı, ENKA İnşaat
- Cidde Şehri Orta ve Güney Bölgesi (2. Aşama) Ana Tali Kanalizasyon Şebekelerinin Yapımı, GÜRİŞ İnşaat
- Mekke Tünelleri, STFA İnşaat
- King Khalid Tünelleri , STFA İnşaat
- Yanbu Rafinerisi, TEKFEN İnşaat
- Doğu Bölgesi İsale Hattı Faz-2, YÜKSEL İnşaat
- Murwani Barajı, YÜKSEL İnşaat

Devam eden projeler ise:

- Riyad Metro Projesi Paket 1, DOĞUŞ İnşaat
- Prens Mohammed Bin Abdulaziz Uluslararası Havaalanı Yeni Terminal Binası ve altyapı işleri, TAV
- Taif Hastane Kompleksi, YENİGÜN İnşaat
- Suudi Arabistan F 15 Modernizasyon Programı Kapsamında King Khalid Hava Üssü Kampus İnşaatı, YÜKSEL İnşaat

Ulaştırma:

Bölgesel lojistik ve ticaret merkezi olma amacıyla projeler yürüten Suudi Arabistan'ın 2014 bütçesinde ulaşım ve altyapı harcamaları 17.76 milyar dolar ile en fazla ödemeği alan üçüncü sektör olmuştur. 2013-2017 yılları arasında ulaşım altyapı projelerinin toplam değerinin 25.5 milyar dolar olması öngörülmektedir.

Dünya Bankası'nın "Doing Business" 2014 raporunun sınır ötesi ticaret endeksinde 189 ülke arasından 69. sırada yer almaktadır. Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde ihracat için geçen süre ortalama 20 gün ve maliyet 1.127 dolarken; Suudi Arabistan'da ihracat için geçen süre 13 gün ve maliyet 1.055 dolardır.

Ülkenin altı büyük limanı (Yanbu, Jeddah, Dammam, Jubail, Jizan ve Duba) mevcut olup; Jubail ve Yanbu'da iki özel sanayi limanı bulunmaktadır. Dammam'daki King Abdel-Aziz limanı, Suudi Arabistan'ın petrokimya sanayisinin ana ihracat

terminalidir. Dammam aynı zamanda Doğu Eyaletleri'ndeki projelerine yönelik inşaat malzemeleri için ana giriş noktasıdır.

King Abdulaziz Uluslararası Havalimanı, King Khaled Uluslararası Havalimanı ve King Fahd Uluslararası Havalimanı olmak üzere üç büyük uluslararası havalimanı bulunmaktadır. Ayrıca 22 yerel ve bölgesel havalimanı mevcuttur. Mekke ve Medine'deki havalimanları ülkeye hacıları getiren uluslararası uçuşları almaktadır. Hac mevsimindeki ihtiyacı karşılamak amacıyla; Cidde'deki King Abdulaziz Uluslararası Havaalanı'nın iki yeni terminalin eklenmesiyle yılda 80 milyon yolcu kapasitesine çıkarılması planlanmaktadır. Mart 2010'da Suudi Arabistan'ın Sivil Havacılık Kurumu (GACA) 665 milyon dolarlık bir proje ile 34 havalimanının yapımını gündeme getirmiştir. 23 adet havalimanı tamamlandığında her yıl 9 milyonluk bir yolcu kapasitesine ulaşılacaktır.

Suudi Arabistan'daki Havalimanı Projeri

Proje Adı	Değeri (milyon \$)	Bitiş Tarihi
KAIA – Faz 1	7300	2015
KAIA – Faz 1 – Yeni Terminal	4000	2014 (Son Çeyrek)
Prince Mohammed bin Abdulaziz Genişletilmesi	2400	2020
King Khaled Int'l Genişletilmesi	1500	2015
Prince Mohammed bin Abdulaziz Genişletilmesi – Faz 1	1400	2014 (Son Çeyrek)
King Abdullah bin Abdulaziz	800	2017
King Khaled Int'l – Faz 1 – Uçak Bakımı	765	Mart 2015
King Khaled Int'l Genişletilmesi – Terminal 3	400	2015
King Khaled Int'l Genişletilmesi – Terminal 4	400	2015
King Khaled Int'l Genişletilmesi – Terminal 5	400	2014 (İkinci Çeyrek)
KAIA – Apron	160	2015
Abha Havalimanı	100	2017
KAIA – Faz 1 “People Mover”	96	2014 (İlk Çeyrek)
Arar İç Hatlar Genişletilmesi	80	2014 (İlk Çeyrek)

Kaynak: Oxford Business Group The Report 2014 - Saudi Arabia

Suudi Arabistan Körfez İşbirliği Konseyi üyeleri arasında demiryolu ağı en gelişmiş olan ülkedir. Ülkede 2 temel demiryolu ağı bulunmaktadır. İlki, 1951 yılında yapılmış olan 570 km uzunluğundaki Riyad ve Dammam'ı birleştiren demiryolu ağıdır. Diğeri ise 1392 km uzunluğundaki 1985 yılında yapılmış olan Riyad ve Hofuf'u birleştiren ağıdır. Suudi Arabistan hükümeti, 25 milyar dolarlık bir yatırımla mevcut demiryolu ağına 3900 km uzunluğunda yeni bir ağ eklemeyi planlamaktadır.

Suudi Arabistan'daki Demiryolu Projeri

Proje Adı	Değeri (milyar \$)	Bitiş Tarihi
Haramain HSR	29.1	2017 (İlk Çeyrek)
Haramain HSR – Faz 1	21.1	Ocak 2014
Haramain HSR – Faz 1 – Kısım 1	18.7	Ocak 2014
Haramain HSR – Faz 2	8	2017 (İlk Çeyrek)
Saudi Landbridge	7	2015
North-South Railway	3.6	2015 (Son Çeyrek)
Haramain HSR – Faz 1 – Kısım 2	2.4	Ocak 2014
North-South Railway Paket 4	0.73	2015 (Son Çeyrek)
Jubail Railway	0.5	2016
King Khaled Int'l Airport Railway Station	0.19	2015 (İkinci Çeyrek)
Jubail Railway – Faz 1	0.18	2015
Al Ahsa Railway	0.09	2014

Kaynak: Oxford Business Group The Report 2014 - Saudi Arabia

Finansal Hizmetler:

Bölgedeki en güçlü ve kârlı bankacılık sistemlerinden birine sahip olan Suudi Arabistan'da bankacılık sektörü Suudi Arabistan Merkez Bankası (The Saudi Arabian Monetary Agency, SAMA) tarafından düzenlenmektedir. SAMA ayrıca sigorta sektörünün düzenlenmesinden ve denetlenmesinden de sorumludur.

12 yerel ticari bankanın bulunduğu ülkede Al-Rajhi bankası ülkenin en kârlı ve en büyük İslami bankasıdır. Toplam varlıklar açısından ise, National Commercial Bank hem Suudi Arabistan'da hem de Körfez Bölgesi'ndeki en büyük bankadır. Bazı uluslararası bankalar da hisse alımı yolu ile ülkede faaliyet göstermektedir. Yabancı bankaların "joint venture" şeklinde kurabilecekleri ortaklıktaki hisseleri önceden %40 ile sınırlandırılmışken, bu oran bugün %60'a çıkmıştır.⁵

Suudi Arabistan'daki Yerel Bankaların Mali Bilançoları (milyar SR) 31 Aralık 2013 Verileri

Banka	Toplam Varlıklar	Net Kredi / Avanslar	Net Gelir
National Commercial Bank	377.28	187.69	7.99
SABB	177.3	106.11	3.77
Saudi Investment Bank	80.5	47.57	1.29
Alinma Bank	63	44.92	1
Banque Saudi Fransi	170.06	111.31	2.41

⁵ T.C. Ekonomi Bakanlığı Suudi Arabistan Ülke Profili

**Suudi Arabistan'daki Yerel Bankaların Mali Bilançoları Devam (milyar SR)
31 Aralık 2013 Verileri**

Banka	Toplam Varlıklar	Net Kredi / Avanslar	Net Gelir
Riyad Bank	205.25	131.19	3.95
Samba Financial Group	205.04	18.27	4.51
Saudi Hollandi	80.47	53.65	1.5
Al Rajhi Bank	279.87	186.81	7.44
Arab National Bank	137.94	88.46	2.52
Bank AlBilad	36.32	23.42	0.73
Bank AlJazira	59.98	35	0.65

Kaynak: Oxford Business Group The Report 2014 - Saudi Arabia

Yabancı bankalar doğrudan doğruya kendi şubelerini de açabilmektedir. Söz konusu açılım, Suudi Arabistan'ın Dünya Ticaret Örgütü'ne üyeliğinin doğrudan bir sonucu olarak değerlendirilmektedir.

19 Mart 2011 tarihinde Cidde'de bir şube açarak bankacılık faaliyetlerine başlayan T.C. Ziraat Bankası dışında Suudi Arabistan'da şubesi olan bankalar ise; Gulf International Bank, Emirates NBD, National Bank of Bahrain, National Bank of Kuwait, Muscat Bank, Deutsche Bank, BNP Paribas, JPMorgan Chase, National Bank of Pakistan, State Bank of India'dır.

Ülkede off-shore bankacılığı ve trust (emanet) faaliyetleri bulunmamaktadır ve buna izi veren bir mevzuat da yoktur. Ayrıca, ülkede yatırım bankacılığı, özel sektör ve bazı kamu sektörü projelerine orta ve uzun vadeli fon temin eden Suudi Kalkınma Fonu ile Suudi Sınai Kalkınma Fonu tarafından yerine getirilmektedir.

Turizm Hizmetleri:

Ülkedeki turizm sektörün regülatörü ve başkanlığını Prens Sultan bin Salman bin Abdulaziz'in yürüttüğü Suudi Turizm ve Antik Eserler Komisyonu (SCTA) büyümeyi ve yatırımları sürdürme amacıyla strateji geliştirme ve uygulamadan sorumludur.

2014 yılında ülkeyi 14.41 milyon turist ziyaret ettiği ve Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi (WTTC) verileri ile bu rakamın 2024'te 20.65 milyona ulaşacağı tahmin edilmektedir. WTTC'ye göre sektör 2013 yılında ülke ekonomisine %4.3 oranında katkıda bulunmuştur. GSYİH'nın 31.94 milyar dolar denk gelen bu katkının; 2024'te 52.71 milyar dolara ulaşması beklenmektedir.

Suudi Hükümeti'nin turizm sektörünü desteklemesinin en önemli nedenlerinden biri de Suudi vatandaşlara iş yaratmaktır. 2012 yılında %27'si Suudi olmak üzere toplam 751 bin kişi sektörde istihdam edilmiştir.

Turizm Sektöründeki Harcama, Tüketim ve Yatırımlar (milyar SR)

	2010	2011	2012	2013 ^a	2023 ^b
Ziyaretçi İhracatı	35.5	35.4	34.6	36.8	60.9
Yerel Harcamalar	42.5	43.5	47.4	52	70.9
Uluslararası Turizm Tüketimi	78	79	82	88.8	131.8
Sermaye Yatırımları	21.5	20.9	20.6	21	30.9
Toplu Kamu Harcamaları	3.9	3.7	4.2	46	7.4

a: Tahmin b: Öngörü

Kaynak: Oxford Business Group The Report 2014 - Saudi Arabia

Suudi Arabistan'da turizm; hac, iş ve Körfez ülkeleri aralarında gerçekleştirilen eğlence turizmi olarak üç şekilde ele alınmaktadır. Suudi Arabistan'ı her yıl hac ve Umre ziyareti amacıyla yaklaşık 5 milyon müslüman ziyaret etmektedir. 2013 yılında Mekke'deki inşaat çalışmaları ve MERS virüsü nedeni ile bu sayı bir önceki yıla göre %21 düşüş göstermiş ve 1.38 milyon olarak gerçekleşmiştir. Hac ve Ramazan dönemi dışında ise, bu ülkede faaliyet gösteren iş adamlarının ziyaretlerinde artış gözlenmektedir. 11 Eylül saldırısından sonra Suudi turistlerin Avrupa ve Amerika yerine Körfez ülkelerinde tatil yapma eğiliminde oldukları gözlenmektedir.

Suudi Arabistan'ın batı kıyılarının geliştirilmesi kapsamında yeni turizm kompleksleri yatırımlarına 40 milyar dolar harcanacağı tahmin edilmektedir. Ayrıca SCTA'nın yaptığı açıklamaya göre Suudi Arabistan'da her yaş grubuna hitap eden 18 tane festival düzenlenecektir. Bu festivaller spor faaliyetleri, eğlence, Suudi kültürü ve mirasını içerecektir. Ayrıca Bahah, Tabuk, Hail ve Dammam'da 4 yeni ile müzesinin 2 yıl içerisinde tamamlanacağı düşünülmektedir.

Suudi Arabistan ülkemize gelen turist sayısı 2013 yılında 234.220 iken; bu sayı 2014 yılında 341.786'ya ulaşmıştır.

SUUDİ ARABİSTAN EKONOMİ ŞEİRLERİ

Suudi Arabistan Genel Yatırım İdaresi (SAGIA) kontrolünde ülkeye yatırımcı şirketleri çekebilmek adına iş dünyasının ihtiyaçlarını bir merkezde toplamak ve iş kolaylığı sağlamak amacıyla Suudi Arabistan Krallığı altı Ekonomi Şehir (Economic Cities) kuracağını duyurmuştur. Ekonomi Şehirleri'nin kurulmasında özellikle ucuz enerji yatırımcılara sunulan önemli teşviklerdendir. İş hayatını kolaylaştıracak yasal düzenlemeler ve yatırım teşviklerinin sunulmasının yanında yaşam alanları ve yerleşim birimleriyle tam anlamıyla birer şehir yaratılmaya çalışılmaktadır.

Hâlihazırda dört ana Ekonomi Şehri projesi bulunmaktadır⁶:

- Rabigh'te "Dünyanın Gelecek Büyük Ekonomik Şehrinin Doğuşu" sloganı ile King Abdullah Ekonomi Şehri (KAEC)

⁶ <http://www.oecd.org/mena/investment/38906206.pdf>

- Hael'de "Dünyanın Yeni Bir Ritmi Var" sloganı ile Prince Abdulaziz bin Musaid Ekonomi Şehri (PABMEC)
- Medine'de "Medine'nin Büyüsü ile Aydınlanmış" sloganı ile Knowledge Ekonomi Şehri (KEC)
- Jazan'da "Sanayide Rekabetçiliğe Ulaşmak" sloganı ile Jazan Ekonomi Şehri (JEC)

Diğer iki Ekonomi Şehri'nin Tabouk ve Doğu İl'de kurulması öngörülmektedir.

	KAEC	PABMEC	KEC	JEC
Yüzölçümü (m ²)	168 milyon	156 milyon	4.8 milyon	100 milyon
Odak Sektörler	Liman ve Nakliye, Hafif Sanayi, Hizmetler	Nakliye, Tarım Ticareti, Mineral ve İhracat Malzemeleri	İslami Odaklı ve Hizmet ile Bilgiye Dayalı Sanayiler	Enerji ve Emek Yoğun Sanayiler
Yatırım Miktarı (\$)	27 milyar	8 milyar	7 milyar	27 milyar
İş İmkânı (Adet İş)	1 milyon	55 bin	20 bin	500 bin
Nüfus (Kişi)	2 milyon	80 bin	200 bin	250 bin
Yüklenici	Emaar	Rakisa Holding	Quad International	MMC International

Kaynak: OECD

SUUDİ ARABİSTAN'DA YATIRIM ORTAMI

Son zamanlarda Suudi Arabistan hükümetinin ülkeyi yabancı yatırımcılara açmak üzere göstermiş olduğu çabalar karşılığını görmüş ve Dünya Bankası'nın "Doing Business" raporunda iş yapma kolaylığı açısından 2005 yılında dünyada 67. sırada yer alan ülke 2014'te 26. sıraya yükselmiştir. Transparency International, kamu sektörü yolsuzluğu sıralamasında ise, 175 ülke arasında 2008 yılında 80. sırada bulunan Suudi Arabistan; 2013'te 46.; 2014'te ise 49. sırada yer almaktadır.

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) verilerine göre; 2013 yılında Körfez İşbirliği Konseyi bloğuna yapılan 26 milyar dolarlık doğrudan yabancı yatırımın 12.2 milyar doları Suudi Arabistan'da gerçekleşmiştir.

Ülkede ulaşım, eğitim, sağlık, bilgi ve iletişim teknolojileri, enerji sektörleri ile 6 Ekonomi Şehri'nde yatırım özendirilmektedir. T.C. Ekonomi Bakanlığı'nın Suudi Arabistan Ülke Profili'nde; muhtemel yatırımcılara ülkedeki ekonomik istikrarı, 29.9 milyon nüfusu ile körfez bölgesindeki en büyük pazarı, güçlü alt yapıyı, iyi düzenlenmiş bankacılık sistemini ve göreceli yüksek kişi başına geliri dikkate alınması önerisinde bulunulmuştur.

Aynı raporda daha önce bir Suudi vatandaşının ismi altında şirket kurma zorunluluğunu kaldırılarak; hizmetler ve sanayi alanında tamamı yabancıya ait olmayı sağlayacak firma kuruluşuna izin verildiği ve Suudi Arabistan Yatırım Ajansı'nın yabancıların şirket kurma işlemlerini yerine getirmeleri amacıyla kurulduğuna yer verilmiştir. Yabancı yatırımcılar da ayrıca Suudi Sanayi Kalkınma Fonu'nda projelerinin %50'sini finanse etmek amacıyla kredi kullanabilmeye hak kazanmıştır. Petrokimya alanında ise yabancı yatırımcılara en fazla toplam sermayenin %30'u kadar ortaklık hakkı tanınmaktadır. Suudi Arabistan'ın önde gelen özel sektör petrokimya firması Zamil Grup, Sahara Petrokimya Şirketi adı altında yabancı ortaklık kurarak polipropilen ve etilen üretimi amacıyla yatırımlarda bulunmuştur.

Ülkedeki yabancı yatırımcılar için zorlukların ise; ülkede Suudi vatandaş çalıştırma zorunluluğu ve bazı hükümet sözleşmelerindeki çok yavaş ödeme prosedürleri olduğu belirtilmektedir. Ayrıca, Suudi Hükümeti'nin ticaret mahkemeler sistemi kurmaya çalışmakla birlikte, henüz ticari uyuşmazlıklar için saydam, kapsayıcı bir hukuki düzenleme bulunmadığına da ifade edilmiştir. Uyuşmazlığın çözümü konusunda mahkeme kararı olsa bile, kararın icra edilmesinin bazen yıllarca sürdüğü göz önüne alınarak; ülkede iş yapan firmalarımıza, sözleşmelerine yabancı tahkime ilişkin bir madde koymaları önerilmekle birlikte hükümetin ya da bakanlıkların taraf olduğu sözleşmelerde ilgili maddenin yer alması için bakanlar kurulu kararı gerekmektedir.

Özellikle üretime yönelik yatırımlar ile yabancı yatırımcıların ülkeye gelmesini hedefleyen Suudi Arabistan'da bazı yatırım alanları, Suudi ve Körfez İşbirliği Konseyi ülkeleri vatandaşlarına tahsis edilmiştir. Aşağıda yer alan yabancılara izin verilmeyen yatırım alanlarının listesi (Negative List) sürekli güncellenmektedir ve güncel listenin takibinin the Supreme Economic Council'in <http://www.sec.gov.sa/getdoc/be8e7887-27b1-4bb7-9879-bd75f8ad9acf/list-of-types.aspx> linkinden kontrol edilmesi önerilmektedir.

Yabancılara izin verilmeyen yatırım alanları⁷:

Sanayi sektörü:

- Petrol arama, sondaj ve üretim (Madencilikle ilgili hizmetler hariç)
- Askeri ekipman, malzeme ve üniforma üretimi
- Sivil amaçlı patlayıcı üretimi

Hizmetler sektörü:

- Askeri sektöre yiyecek sağlama (Catering)
- Güvenlik ve dedektiflik hizmetleri
- Mekke ve Medine’de gayrimenkul yatırımları
- Hac ve umre için turist rehberliği ve hizmetleri
- Lokal olanlar da dahil olmak üzere istihdam büroları ve hizmetleri
- Gayrimenkul komisyonculuğu
- Aşağıdakilerin haricinde basım ve yayım işleri:
 - Basım öncesi hizmetleri
 - Basım evleri
 - Çizim ve süsleme
 - Fotoğraflama
 - Radyo ve televizyon yayın stüdyoları
 - Yabancı medya ofisleri ve muhabirleri
 - Reklamcılık
 - Halkla ilişkiler
 - Yayıncılık
 - Basım hizmetleri
 - Bilgisayar yazılımı üretimi, satışı ve kiralanması
 - Medya danışmanlığı ve stüdyoları
 - Daktilo ve kopyalama işleri
 - Film ve video teyp dağıtımı
- Komisyonculuk acenteleri
- Görsel-işitsel ve medya hizmetleri
- Karasal ulaşım hizmetleri (Trenle şehirlerarası yolcu taşıma hariç)
- Ebelik, hemşirelik, fizik tedavi hizmetleri ve doktorluk benzeri hizmetleri
- Balıkçılık
- Kan bankası, zehir danışma merkezi ve karantina.

T.C. Ekonomi Bakanlığı Suudi Arabistan Ülke Profili’nde yabancı yatırım için gerekli bilgi ve tavsiyelerinin Saudi Arabian General Investment Authority (SAGIA) tarafından alınması önerilmektedir. Yerel ortak veya hukuk büroları aracılığıyla da yatırım işlemlerinin takip edildiği ülkede evrakları hazırlayıp müracaat edecek kişinin yatırımcı ya da hukuki yetkiye (vekalete) sahip hukuk bürosu, danışmanlık bürosu veya hizmet şirketi olması gerekmektedir.

⁷ T.C. Ekonomi Bakanlığı Suudi Arabistan Ülke Profili

KÖRFEZ İŞBİRLİĞİ KONSEYİ

Uzun adı Körfez Arap  lkeleri İŞbirliği Konseyi (Cooperation Council for the Arab States of the Gulf) olan KİK, 1981 yılında Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn, Suudi Arabistan, Umman, Katar ve Kuveyt arasında her konuda iŐbirliĐini artırmak ve birlik sağlamak amacıyla kurulmuştur.

İran – Irak savaŐı nedeniyle işbirliği amaçlı olarak 1981 yılında kurulan Körfez İŞbirliği Konseyi daha sonra çalıŐmalarının kapsamını geniŐletmiŐ ve Körfez  lkeleri arasında gümrük duvarlarının kaldırılarak ürünlerin, hizmetin ve sermayenin serbest dolaŐımına imk n veren bir sistemin kurulmasını hedeflemiŐtir.

Körfez İŞbirliği Konseyi (KİK)  yesi 6 ülke arasında 1 Ocak 2003 itibariyle Gümrük Birliği yürürlüğe girmiştir. 20–21 Aralık tarihlerinde Katar/Doha’da yapılan örgütün 23. yıllık zirvesinde, bir önceki yıl yapılan zirvede kesinleŐen Gümrük Birliği kararları 2003 yılı itibariyle uygulamaya konulmuŐtur.

Gümrük Birliği uygulaması ile örgüt bir ekonomik blok olarak gücünü artırmayı da hedeflemektedir. Bu kararın alınmasında, Avrupa Birliğinin bölge ülkelerinin serbest ticaret anlaşması taleplerine karŐılık olarak, öncelikle böyle bir oluŐum yönünde baskı yapmasının da etkili olduğu anlaŐılmaktadır.

Gümrük Birliği uygulaması ile bu 6 ülke, istisnalar dıŐındaki mallar için, diğer ülkelere %5 gümrük vergisi uygulayacaktır. Bahreyn, Umman ve Suudi Arabistan zaten bir süredir %5 gümrük vergisi uygulamakta idi. Kuveyt, Katar ve BAE’de ise bu uygulama öncesinde gümrük vergisi %4 iken uygulama sonrası %5’e  ikmiŐtir.

KİK ortak bir para birimi konusunda da çalışmalarını sürdürmektedir. Kuveyt, Suudi Arabistan, Bahreyn ve Katar 2009 yılının Aralık ayında Mali Konseyin kurulduğunu açıklamıŐlardır.

TÜRKİYE-SUUDİ ARABİSTAN DIŞ TİCARETİ

Birbirini tamamlayıcı özelliğe sahip iki ülkenin 2002 yılında 1.3 milyar dolar olan ticaret hacmi 2008 yılında %26 oranında artış göstererek 5.5 milyar dolara çıkmıştır. Küresel ekonomik kriz ile birlikte ticaret hacminde 2009 yılında bir düşüş yaŐanmıŐ ancak ilerleyen dönemlerde artış göstermeye devam etmiştir.

Türkiye İstatistik Kurumu verileri ile 2013 yılında 7.4 milyar dolar olan hacim, 2014 yılında 6.9 milyar dolara düŐmüŐtür. Bu gerileme; T.C. Ekonomi Bakanlığı Suudi Arabistan  lke Profili’nde yer aldığı üzere Suudi Arabistan’dan gerçekteŐirilen ithalatın ağırlıklı olarak petrol ve petro-kimyasallardan oluŐması nedeniyle ithalatımızın geliŐiminde hidro-karbon fiyatlarındaki değişime bağlı bir geliŐmedir.

Türkiye-Suudi Arabistan Dış Ticaret Rakamları (*milyon dolar)

Yıl	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2010	2.218	2.437	4.655	- 220
2011	2.764	3.455	6.219	- 690
2012	3.677	4.414	8.091	- 737
2013	3.191	4.178	7.369	- 986
2014	3.048	3.862	6.910	- 814

Kaynak: TÜİK

2014 yılında ülkeye olan ihracatımız bir önceki yıla göre %4.5 azalarak; 3 milyar düzeyinde gerçekleşmiştir. Suudi Arabistan'ın ülkemizden yapılan ithalatın %79'u makinalar ve ulaşım araçları öncelikli olmak üzere sanayi ürünlerinden; %12.7'si hububat, meyve sebzeler gibi tarım ürünleridir. Tarım ürünlerinin ayrıca %97'si gıda ürünleridir.

Ülkeden ithalatımız ise 2013 yılına göre %7.6 azalmış ve 3.8 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. Mineral yakıtlar ithalatımızın %40'ını; kimyasal ürünler ise %79'unu oluşturmaktadır.

KARŞILIKLI YATIRIMLAR

Türkiye'de yerleşik Suudi Arabistan sermayeli firmaların sayısı 2014 yılı itibariyle 486'dır. T.C. Merkez Bankası verileri ile Suudi Arabistan'ın ülkemizdeki doğrudan yatırımları 1.4 milyar dolar düzeyindedir. Söz konusu firmaların bir kısmı imalat sanayisinde faaliyet gösterirken diğerleri elektrikli makine ve cihaz imalatı, taşımacılık ve ulaştırma faaliyetleri, gıda ürünleri imalatı, tekstil imalatı, kâğıt ve kimyasal madde imalatı, mali aracı kuruluş faaliyetleri, inşaat, dış ticaret, perakende ticaret, gayrimenkul, otel ve lokanta işletmeciliği ile tarım gibi alanlarda yer almaktadırlar.

Suudi Arabistan'ın Türkiye'deki önemli yatırımları arasında 2005 yılında Saudi Oger'e bağlı olan Dubai merkezli Oger Telecom tarafından Türk Telekom'un %55 hissesinin satın alınması, Suudi Arabistan gıda şirketi Savola tarafından Yudum Gıda'nın National Bank of Kuwait'ten satın alınması yer almaktadır. Ayrıca 2007 yılında Petkim'in %51 hissesini satın alan konsorsiyumda Suudi Arabistanlı Injaz Projects de yer almakta olup Saudi Basic Industries Corporation (SABIC) ile BaŐer Petrokimya ortaklığı ile Sabic Polimer Endüstrisi A.Ő. kurulmuştur. National Commercial Bank of Saudi Arabia (NCB), Ülker Grubu ile Boydak Grubu'nun ortak olduğu katılım bankası Türkiye Finans'ın %60 hissesini satın almıŐtır. Suudi NCB bu hisseler karŐılıđında karŐılıđında 1 milyar 80 milyon dolar ödemiŐtir.

T.C. Ekonomi Bakanlığı Suudi Arabistan Ticaret Müşavirliği'nin ülke raporunda yer aldığı üzere, Suudi Arabistan Yatırım Ajansı (SAGIA) verileri ile 2010 yılı sonu itibariyle toplam Türk kaynaklı sermaye stoğu 938 milyon dolardır. Bunun dışında yabancı yatırım yasaından önce SA gelmiş ve Suudi vatandaşı sponsorluğu altında

işletme sahibi birçok Türk vatandaşı da bulunmaktadır. Eczacıbaşı Vitra, Ülker-FMC, Fırat Pen, Star Döşemelik Kumaş, Has Turizm, Cons Jeans Suudi Arabistan'da yerleşik olarak faaliyet gösteren Türk firmaları arasındadır.

TÜRKİYE-SUUDİ ARABİSTAN ARASINDAKİ İŞBİRLİĞİ OLANAKLARI

- **Ağaç Ürünleri:** MDF, MDFLAM, Profil, Laminat, Süpürgelik, Duvar paneli ve bitiş malzemeleri, bu alanda Suudi Arabistan'da bayilik şeklinde ticari işbirliği
- **Çevre ve Enerji:** Enerji alanında Türkiye'de, Suudi Arabistan'da ve üçüncü ülkelerde ortak yatırım
- **Danışmanlık:** Mühendislik hizmetleri
- **Elektronik ve Elektrikli Makine, Cihazlar:** Seramik makineleri ihracatı, Suudi Arabistan'da temsilcilik şeklinde ticari işbirliği
- **Gıda ve İçecek:** Buğday ve mamulleri ihracatı, Türkiye'de ve üçüncü ülkelerde bu alanda ortak yatırım, Suudi Arabistan'da pazarlama hizmetleri şeklinde ticari işbirliği, şirket evliliği, bisküvi, çikolata, gofret, kek, şekerleme, vb. gıda ürünleri ihracatı, endüstriyel gıda ve gıda katkı maddeleri alanında Türkiye'de / Suudi Arabistan'da / üçüncü ülkelerde ortak yatırım, Suudi Arabistan'da pazarlama hizmetleri şeklinde ticari işbirliği ve teknoloji transferi
- **İnşaat ve Taahhüt:** Anahtar teslimi tuğla ve kiremit fabrikaları kurulması ve/veya modernizasyonu, inşaat taahhütleri, Türkiye'de / Suudi Arabistan'da / üçüncü ülkelerde ortak yatırım, inşaat malzemeleri ihracatı, Türkiye'de ve Suudi Arabistan'da temsilcilik şeklinde ticari işbirliği, şirket evliliği, taşeronluk
- **Kimyasal Ürünler:** Kimya ve petrokimya ürünleri ithalatı, Türkiye'de temsilcilik şeklinde ticari işbirliği
- **Madencilik:** Mermer ihracatı
- **Mobilya:** İhracat, Suudi Arabistan'da ortak yatırım ve pazarlama hizmetleri şeklinde ticari işbirliği
- **Ortak Üretim:** Yurtdışından yerli üretim için ithal edilen kumaş, endüstriyel – bitkisel yağlar, süt tozu, peynir suyu tozu, un ve glikoz gibi ürünlerin Suudi Arabistan firmaları ile ortak üretimi
- **Petrol Ürünleri:** Petrol ürünleri ithalatı
- **Tekstil ve Hazır Giyim:** İhracat, Suudi Arabistan'da ortak yatırım ve pazarlama hizmetleri şeklinde ticari işbirliği
- **Turizm:** Türkiye'de, Suudi Arabistan'da ve üçüncü ülkelerde ortak yatırım

T.C. Ekonomi Bakanlığı Suudi Arabistan Ticaret Műşavirliđimiz Suudi Arabistan pazarında ¼lkemizin yerini “SWOT” analizi kapsamında incelemiŐ ve aŐađıda yer alan sonuçları elde etmiŐtir:

G¼¼l¼ Y¼nler:

- T¼rk sanayi ve tarım ¼r¼nlerinin kalite ve fiyat olarak ABD ve Avrupa ile rekabet g¼c¼ vardır.
- Coğrafi ve k¼lt¼rel yakınlık bulunmakta, ¼nemli bir T¼rk n¼fus ¼lkede yaŐamaktadır.
- Son yıllardaki siyasal geliŐmelere de bağlı olarak T¼rk imajı çok olumlu çađrıŐıma sebep olmaktadır.
- M¼teahhithlik sekt¼r¼m¼z d¼nyada tecr¼be sahibidir.

Zayıf Y¼nler:

- ¼r¼nlerimizin Uzak Doğu'nun d¼Ő¼k fiyatlarıyla rekabeti zor g¼r¼lmektedir.
- Personelin nitelikli meslek memurları ve uzmanlarla takviyesi ihtiyaı vardır.
- Birkaç marka dışında markalarımız bilinmemekte, ¼r¼n tanıtımı zayıf kalmaktadır.

Fırsatlar:

- ¼lkenin genelde ithalatçı ¼lke vasfı ¼ne çıkmakta, bizim ihraç ¼r¼nlerimizin pazara giriŐi açısından geniŐ bir alan bulunmaktadır.
- Yakın gelecekte ¼nemli ¼lekte alt ve ¼st yapı projelerinin hayata geçirilmesi beklenmektedir.
- Yabancılar ¼lkede yatırım yapabilmelerini sağlayacak d¼zenlemeler mevcuttur.
- ¼lke n¼fusunun ¼nemli bir kısmının genç olması ve bunlara y¼nelik eğitim imkanları sunacak yapımız.

Tehditler:

- Genel olarak pazarda fazla bir boŐluk bulunmamakta; Avrupa, ABD, Japonya, G.Kore'nin piyasada yerleşik, d¼nyaca tanınmıŐ markalarının arasında pazar payı bulabilmek zordur.
- Mevzuat ve istatistik bilgilerin g¼venilirliđi ve ulaŐılabilirliđi zaman zaman sorun olmaktadır.

İKİLİ İLİŞKİLERDE ¼NEM ARZ EDEN HUSUSLAR

1. Suudi Arabistan'a g¼nderilen T¼rk iŐçiler için gerekli blok vizenin alınması en az 2 - 3 ay kadar s¼rmektedir. İŐadamlarının da ticari vize baŐvurusu Suudi Arabistanlı bir firmanın iŐadamına davet g¼nderildiđi takdirde gerçekleŐebilmektedir. Hac ziyareti ¼ncesi ise vize almak neredeyse imkansız hale gelmektedir.

2. Blok vize alındığında ise; ülkeye getirilen Türk işçilerinin ikamet müsaadelerinin alınması ilgili mahalli kuruluşların son derece yavaş çalışması nedeniyle uzamaktadır ve bu nedenle işçilerinin işe başlaması gecikmekte, proje maliyetleri artmakta, işin yapımında da gecikmeler yaşanmaktadır.
3. Ülkede özellikle bakanlıklara ve belediyelere iş yapmak için gerekli olan “müteahhitlik karnesi”nin çıkartılması oldukça uzun ve zor bir bürokratik süreci gerektirmektedir.
4. Suriye karayolunun kapalı olması Cidde Limanı'nda sıkıntı yaratmaktadır. Gümrüklerdeki uzun bekleyiş ve bürokratik işlemlerin çokluğu zaman ve para kaybına neden olmakta, işlerin planlandığı şekilde yürütülmesini zorlaştırmaktadır.
5. Suudi Arabistan'daki ihale şartnamelerinde malzeme seçimi konusunda esneklik sağlanması ve eşdeğer malzeme kullanılması yönünde düzenlemenin hayata geçirilmesi firmalar açısından önem arz etmektedir.

ANLAŞMA VE PROTOKOLLER⁸

İki ülke arasında, 1 Mayıs 1974 tarihinde Riyad'da imzalanan Ticaret Anlaşması ile Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması mevcuttur. Türkiye ile Suudi Arabistan arasında 1 Mayıs 1974'te Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması, 19 Mart 1986'da Deniz Taşımacılığı İşletmeciliğinin Koordine Edilmesi ve Düzenlenmesi Anlaşması ve aynı tarihte Karayolu Ulaşımının Koordinasyonu ve Düzenlenmesi Anlaşması ve 11 Ocak 1989 Hava Taşımacılık Teşebbüslerinin Faaliyetleri Dolayısıyla Alınan Vergilerde Muafiyet Anlaşması yapılmıştır.

Karma Ekonomik Komisyon toplantıları dönüşümlü olarak her iki ülkede düzenlenmekte olup, 11. Dönem Toplantısı 5-6 Kasım 2013 tarihlerinde Ankara'da gerçekleştirilmiştir.

Türkiye-Suudi Arabistan Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması (YKTK) Anlaşması 03.02.2009 tarihli 27130-Mükerrer Resmi Gazetede yayımlanan 2009/14631 sayılı Yürürlüğe Girme Kararnamesi ile 05.02.2010 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması; 03.02.2009 tarihli 27130-Mükerrer Resmi Gazetede yayımlanan 2009/14619 sayılı Yürürlüğe Girme Kararnamesi ile 01.04.2010 tarihinde yürürlüğe girmiştir ve 01.01.2010 tarihi itibarıyla uygulanmaya başlamıştır.

TÜRKİYE-SUUDİ ARABİSTAN İŞ KONSEYİ HAKKINDA

24–25 Mayıs 2000 tarihinde İstanbul'da yapılan Türkiye-Suudi Arabistan Karma Ekonomik Komisyon (KEK) 7. Dönem Toplantısı'nda iki ülke arasındaki ekonomik ve ticari ilişkileri geliştirmek amacı ile Türk – Suudi Arabistan İş Konseyi'nin kurulması hususu ele alınmıştır.

⁸ T.C. Ekonomi Bakanlığı Suudi Arabistan Ülke Profili

5 Mart 2003'te kurulan İş Konseyi; Riyad'da bulunan Suudi Arabistan Sanayi ve Ticaret Odaları Konseyi ile gerçekleştirilen temaslar sonucu, 11 Ekim 2003 tarihinde Suudi Arabistan Ticaret ve Sanayi Odaları Konseyi ile imzalanan anlaşma uyarınca resmi olarak faaliyetlerine başlamıştır. İş Konseyi'nin karşı kanat başkanlığını Mazen Rajab; Türkiye kanadının başkanlığını Ali Bayramoğlu yürütmektedir.

İş Konseyi'nin en önemli faaliyetleri arasında 2006 yılında Suudi Arabistan Kralı Abdullah'ın Türkiye'ye resmi ziyareti vesilesiyle İstanbul'da düzenlenen çalışma yemeği ve dönemin T.C. Cumhurbaşkanı Sayın Abdullah Gül'ün katılımlarıyla 4-5 Şubat 2009 tarihlerinde Riyad ve Cidde'de gerçekleştirilen Türk – Suud İşadamları Forumu ve Türk-Suud İş Konseyi VIII. Ortak Toplantısı yer almaktadır.

TÜRKİYE-SUUDİ ARABİSTAN İŞ KONSEYİ 2013 YILI FAALİYETLERİ

Toplantı Adı	Toplantı Tarihi	Toplantı Yeri
Türkiye-KİK Ticaret ve Yatırım Alt Komite II. Toplantısı	18 - 19 Şubat 2013	Riyad
Suudi Arabistan'a Yeni Atanan T.C. Riyad Büyükelçisi Yunus Demirer ile Tanışma Toplantısı	21 Ekim 2013	İstanbul
İş Konseyi Ortak Yürütme Kurulu ve Çalışma Yemeği	5 Kasım 2013	Ankara

İş Konseyi Eylül 2014 itibariyle DEİK'in yeniden yapılandırılması çerçevesinde, Türkiye-Suudi Arabistan İş Konseyi adı altında çalışmalarını yürütmektedir.

FAYDALI ADRESLER

Suudi Arabistan Merkez Bankası (SAMA)

www.sama.gov.sa

Suudi Arabistan Genel Yatırım İdaresi (SAGIA)

www.sagia.gov.sa

Suudi Arabistan Standartlar Kurumu (SASO)

www.saso.org.sa

T.C. Riyad Büyükelçiliği, Suudi Arabistan

Adres : Turkish Embassy Diplomatic Quarter Abdullah Ibn Hudhafah As Sahmi St.No:8604 P.O.Box: 94390, Riyadh, 11693 Saudi Arabia
Telefon : 00966 11 482 01 01
Faks : 00966 11 488 78 23
E-posta : embassy.riyadh@mfa.gov.tr

T.C. Cidde Başkonsolosluğu, Suudi Arabistan

Adres : P.O.Box 70 Medinah Road, Al-Arafat Street Al-Hamra Jeddah 21411
Saudi Arabia
Telefon : 00966 12 610 1607 | 00966 12 65 48 73
Faks : 00966 12 665 2280
E-posta : consulate.jeddah@mfa.gov.tr

T.C. Cidde Ticaret Ateşeliği

Adres : Turkish Consulate General Office of the Commercial Attache P.K.
2338 Jeddah 21451 Saudi Arabia
Telefon : 00966 12 610 60 11 | 00966 12 610 60 22
Faks : 00966 12 610 60 33
E-posta : cidde@ekonomi.gov.tr

T.C. Riyad Ticaret Müşavirliği

Adres : Turkish Embassy Office of the Commercial Counsellor King Fahad
Branch road 8186 Riyadh 12711 Saudi Arabia
Telefon : 00966 11 288 58 86
Faks : 00966 11 288 58 83
E-posta : riyad@ekonomi.gov.tr